

UR MIRDI TROET A-VISKOAZH WAR-ZU ARZ E AMZER

Krouet e oa bet mirdi an arzoù-kaer e 1801 gant Napoleon Bonaparte, war un dro gant 14 mirdi all e Frañs. Roet e oa bet dezhañ un daou-ugent bennak a daolennoù gant ar Stad, eus ar Museum Central (mirdi al Louvres bremañ), ha dre-se e oa bet gallet sevel dalc'had kentañ dastumadoù ar mirdi.

Dastumadoù kresket dalc'hmat

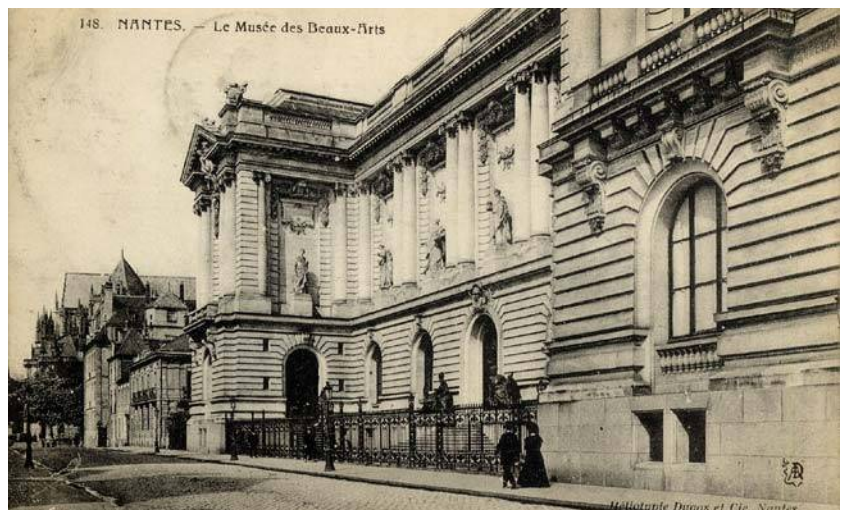
Ouzhpenn an dalc'had kentañ-se e oa bet prenet oberennoù all e 1810 : 1 155 a daolennoù, 64 a gizelladurioù ha 10 000 a stampoù eus dastumad an diplomat eus Naoned François Caault. Dre ar pren-se graet gant Kêr e tap ar mirdi e holl binvidigezh hag e ampled. Strewet e oa an oberennoù-se e burevioù an ti-kêr, ar prefeti, al lez-varn sivil hag e-barzh ilizoù kêr e-pad 25 bloaz. Ret e oa bet gortoz 1830 dezho da vezañ diskouezet d'an dud en estaj Koc'hu kozh al lien, e straed ar C'halvar.

War un dro ne baouez ket kêr Naoned da greskiñ an dastumadoù. Prenañ a rae dreist-holl oberennoù gant arzourien vev (Delacroix, Ingres, Courbet...). Gant ar prenañ hag ar roadennoù-se e teuas buan al lec'h-se da vezañ re enk evit an implij anezhañ.

Ur mirdi hag a zere ouzh liesseurted an dastumad

E 1891 e oa bet divizet gant kêr sevel ur batis evit mirout ha diskouez an dastumad diouzh ar gwellañ. Daou vloaz diwezhatoc'h e c'halled reiñ lañs d'al labourioù, diwar tresoù an arkitektour eus Naoned Clément-Marie Josso. Digoret e oa bet Palez an arzoù-kaer e 1900. E-kreiz kêr emañ, etre an Iliz-veur, kastell Duged Breizh ha Liorzh ar

Plant. War roll ar monumantoù istorel emañ ar werenneg a-us ar patio, fasadenn diavaez ar mirdi hag ar skalier veur. Hag e-se ez int gwarezet.

Abaoe 1900 o doa dalc'het an dastumadoù da greskiñ un tamm mat, gant pennoberennoù evel *Al loaioù-dour* gant Claude Monet, *Tour-tan Antibes* gant Paul Signac, *Porzh an Havr-Nevez* gant Raoul Dufy... Digor e oa spered tud ar mirdi ha kurius e oant evit a selle ouzh arz o amzer. Rak-se e c'halled kinnig d'ar weladennerien ur gwel ledan eus ar pezh a oa bet krouet en 20^{vet} kantved.

Sevel ur mirdi eus an 21^{vet} kantved

Ne oa ket plas a-walc'h e mirdi an arzoù-kaer evit diskouez an oberennoù, ha ne oa ket gantañ ar binvioù a ranker kavout en ur mirdi modern (ur selaouva, salioù pedagogel). Setu e oa bet savet ur raktres bras evit reneveziñ hag astenn anezhañ. Fiziet e oa bet hennezh er c'habined arkitektourien eus Breizh-Veur Stanton Williams. Goude bezañ chomet serret c'hwec'h vloaz e c'hall Mirdi an arzoù-kaer dont da vezañ ur Mirdi eus an arzoù, digor war kêr, modern ha degemerus. Er skrin nevez-se ez eo bet kejet an arkitektouriezh kozh ha nevez, ha diskouezet e vez splann dastumadoù ar mirdi ma kendiviz ez soutil an amzer-dremenet hag an amzer-vremañ a-hed ar palieroù. Bremañ ez eus 30 % a blas ouzhpenn evit diskouez an oberennoù, ha pediñ a reomp ac'hanoc'h d'ober anaoudegezh gant an Diñs, ur savadur nevez gouestlet penn-da-benn d'an arz a vremañ.

* Alc'hwezioù :

Koc'hu kozh al lien, Mirdi Clarke de Feltre, 1898
Fasadenn Mirdi an arzoù-kaer e Naoned, war-dro 1900
Mirdi an arzoù-kaer e Naoned, Patio war-dro 1900
Fasadenn Mirdi an arzoù e Naoned, 2017

UN DOARE SEVEL EUS AN AMZER-DREMENET HAG EUS AN AMZER-VREMAÑ

Pa oa bet serret e-pad 6 vloaz e oa bet graet labourioù bras e Mirdi an arzoù e Naoned. Rak-se e c'haller doujañ d'ar reolennoù a vremañ evit a sell ouzh mirout an oberennoù, ha 30 % a blas ouzhpenn zo evit diskouez anezho.

Sturiet e oa bet ar raktres astenn ha reneveziñ gant ar c'habined arkitektourien eus Breizh-Veur Stanton Williams. Lakaet ez eus war wel tri batis hag a ziskouez, dre an doare m'int bet savet, amzer pep hini anezho : ar Palez, Chapel an Orator hag an Diñs nevez-flamm-flimin.

Ar mirdi, gwelet eus an diavaez, a gej an arkitektouriezh kozh hag an hini a vremañ © Mirdi an arzoù e Naoned - C. Clos

Ar Palez

Savet e oa bet ar batis meur-se diouzh ar reolennoù a dalveze evit ar mirdioù eus an 19^{vet} kantved, evel hini Lille pe hini Amiens : ur savadur gant ur porzh en e greiz, ar Patio, goloet gant ur wereneg ha sklêrijennet dre an nec'h. Dre ar Patio-se e c'haller mont d'un droiad palieroù doubl en-dro dezhañ, e rez-an-douar, ha d'an estaj kentañ dre ur skalier veur.

Fellout a rae d'ar c'habined arkitektourien Stanton Williams treuzfurmiñ neuz kozhik ar Palez, hag ober anezhañ ur mirdi a vremañ, leun a c'houloù, bev ha degemerus. Gant ar cheñchamant-se ez eo kloket ha doujet ar savadur a oa anezhañ, en ur veskañ an traoù kozh hag ar re a vremañ, evel m'emañ kont gant an dastumadoù.

Ar Patio © Mirdi an arzoù e Naoned – C. Clos

Chapel an Orator

War blasenn an Orator emañ, ha savet e oa bet er 17^{vet} kantved. Er penn kentañ e oa Chapel an Orator ur savadur relijiel. N'eus ket adnevioù na tro-geur enni, hag e stumm ur groaz latin eeun emañ. Betek 1772 e oa ul lec'h oferennañ, ha goude-se, pa oa deuet da vezañ ur mad broadel, he doa servijet da veur a dra lerc'h-ouzh-lerc'h : lez-varn an torfedoù, ospital, grañj da lakaat boued-loened, kazarn evit an archerien. Adprenet e oa bet ar Chapel gant Kêr e 1963, en ul lur kement ha paeañ, ha digoret e oa bet d'an dud e 1989. War-lerc'h al labourioù da reneveziñ ar mirdi ez eo deuet da vezañ ul lodenn eus Mirdi an arzoù e Naoned, ha graet e vez diskouezadegoù dibad enni.

An Diñs

Un ere etre an amzer-dremenet hag an amzer-vremañ eo ar savadur nevez-se. Digoret e oa bet e 2017 ha gouestlet eo penn-da-benn d'an arz a vremañ. Ennañ e c'haller gwelet un darn vras eus dastumadoù ar mirdi. Ingalet ez eus ouzhpenn 2 000 m² war 4 live liammet ouzh ar Palez gant un dreuzell orjal. Lakaet ez eus bet aked gant an arkitektourien d'ar savadur kozh da vezañ kempoell gant an hini nevez, dre ar gouloù naturel, da skouer, ha liv gwenn an tufev. Ur gwir daol-kaer zo bet graet a-fet arkitektouriezh : ur voger-rideoz hollgaer, damvoull, e-skourr a-hed ar skalier, graet gant marbr ha gwer lavnennet.

An Diñs © Mirdi an arzoù e Naoned – D. Gallard

Ur gouloù naturel reizhet gwelloc’h

Er palieroù bras en estaj ar Palez e oa fellet d’an arkitektourien lakaat ar gouloù naturel e servij ar gened hag an endro. Renevezet eo bet an 3 500 m² a werennoù, ha lakaet ez eus bet en o lec’h gwiskoù bern-ouzh-bern : gwer, lien stignet hag abavantoù pleg-dibleg evit kontrollañ ar gouloù en ur virout efed ur goulenn hag a dremen en oabl, o tegas da soñj evel-se eus dudi an atalieroù arzoerien a wechall.

Ouzhpenn ar choaz-se ez eus bet graet traoù da greñvaat inertiezh termek naturel ar savadur, hag e-se da lakaat anezhañ da veveziñ nebeutoc’h a energiezh, war an ampl d’ar pezh a c’houlenner er reolennoù Kalite Uhel a-fet Endro.

Ar skalier veur © Mirdi an arzoù e Naoned – M. Roynard

Ur mirdi evit muioc'h a dud

Gant ar mirdi nevez-se, digor war kêr, e vez pedet an dud war droad da gendivizout gant an oberennoù, adalek ar straed war-eeun. Lamet eo bet ar porrastell a-hed fasadenn bennañ ar Palez hag ar skalier enk a oa eno, ha lakaet ez eus bet ul leurenn nevez en o flas. Al lec'h-se, graet evit kejañ gant tud all ha diskuizhañ, a ya d'ober ur blasenn foran degemerus en aezamant d'an dremenidi.

An tost m'emañ Mirdi an arzoù d'an dud a weler ivez gant ar gwerennoù a gaver ouzh meur a fasadenn eus ar mirdi. Dre-se e c'hall an dud war droad damwelet ul lodenn eus an dastumadoù adalek ar straedoù Georges-Clemenceau ha Gambetta. Gant ar voullded e pouezer war ar c'hoant da gas an arz d'ar straed hag an dud d'ar mirdi.

Emañ an dud e-kreiz ar raktres mirdi nevez-se, just a-walc'h. Se zo kaoz ez eus bet savet lec'hioù ha servijoù a-ratozh evit bastañ d'o ezhommoù ha lakaat an arz en aezamant d'ar muiañ a dud ar gwellañ. Bremañ, e dan ar mirdi, ez eus ur selaouva gant 144 flas hag a c'hall degemer sonadegoù, arvestoù, kendalc'hioù... hag atalieroù pedagogel da grouiñ hag arnodiñ traoù.

Aes-kaer eo bizitañ ar mirdi evit an dud nammet ivez hiviziken. Binvioù a bep seurt a ginniger dezho da gemer tro eus an dastumadoù : tresoù da douch, programmig *Ma gweladenn* evit ar pellgomzerioù-godell, testennoù skrivet bras, enrolladennoù e boukloù evit an dud na glevont ket mat.

Pa oa bet adkempennet al lec'hioù gant Stanton Williams e oa fellet d'ar c'habined krouiñ ur bale kempoell er mirdi hag en arkitektouriezh, e servij an arz. Ar veaj a-dreuz dastumadoù puilh ar mirdi a bed ac'hanoc'h da vont e-kreiz lec'hioù eus ar c'hentañ a-fet arkitektouriezh ha da gerzhet a-hed istor an arz, eus an 13^{vet} d'an 21^{vet} kantved.

Dan ar mirdi © Mirdi an arzoù e Naoned – D. Gallard

RAKTRES UR MIRDI BRAS EUS AN 21^{VET} KANTVED

Sophie Lévy © Mirdi an arzoù e Naoned – C. Clos

Tremen daou gantved ez eus anezhañ, hag emañ Mirdi an arzoù e Naoned e penn kentañ un oadvezh nevez. Ouzhpenn adkempenn ar savadur e fell da Sophie Lévy, ar renerez-virourez, ober eus ar mirdi nevez-se ul lec'h bev ha degemerus, digor war kêr hag hec'h annezidi, ha diskouez emañ e-mesk mirdioù bras Frañs.

Evit kas ar mennad-se da benn e harp skipailh Mirdi an arzoù e Naoned war an tri meizad pennañ-mañ :

- **Ur mirdi hag a daol sklêrijenn war al livouriezh kozh dre an arz a vremañ**

Emañ e-mesk an ensavadurioù-arz a zo chomet liammet dibaouez ouzh arz e amzer. Ha gant ar prenoù a vez graet dalc'hmat abaoe ar bloazioù 80 ez a d'ober unan eus an dastumadoù bravañ e Frañs evit an arz a vremañ.

- **Ur mirdi liammet ouzh Amerika**

Gouestlet ez eus ul lodenn vras anezhañ d'an darempredoù puilh, kozh ha stank-tre gant Norzhamerika ha Suamerika, pa stard ar mirdi al liamm ouzh ar c'hevandirioù-se evit a sell ouzh e zastumadoù, darn eus e ziskouezadegoù hag ul lodenn eus e genlabour war un dro.

- **Ur mirdi-kêr**

Evel kêr Naoned ez eo troet ar mirdi war-zu un amzer-dremenet puilh hag ur c'hoant da vevañ en amzer-vremañ hag en amzer da zont. Diskouezadegoù a daol sklêrijenn, da skouer, war ar roll a zo bet c'hoariet gant Naoned en istor broadel hag etrebroadel an arz.

Fellout a ra d'an nen e vefe da gentañ-holl ul lec'h d'ober anaoudegezh gant an arz, hag ivez un ensavadur gant ur programm sevenadurel, hag a gemer perzh en abadennoù a-leizh, en ur lakaat an dud e-kreiz ar raktres nevez. Kement-se a c'hall bezañ graet gant :

- **ur mirdi digor**, d'an holl da c'hallout mont d'an arz ha d'ar sevenadur : ur savadur adkempennet penn-da-benn diouzh ezhommoù an dud nammet gant troiadoù ha binvioù a-ratozh evito, kinnigoù difer, raktresoù tost d'an dud evit derc'hel al liammoù er gevredigezh...
- **eurioù digeriñ diouzh lusk ur gêr vras** : digor eus 11e da 7e, ha digor da noz d'ar Yaou betek 9e. Ha mareoù a vez miret evit ar skolioù eus 9e da 11e.
- **teir abadenn vras ar bloaz**, evit lakaat programm ar mirdi war wel : div ziskouezadeg dibad bras hag ur staliadur arz a vremañ hervez ar c'houlzoù-amzer, nevezamzer, hañv, diskaramzer.
- **traoù a bep seurt evit ar sevenadur**. Bizitoù, prezegennoù, sonerezh, dañs, atalieroù, troiad an deiz, gortozenn... : abadennoù evit ar re yaouank, ar studieren hag al labourerien, mareoù evit ar familhoù hag ar vugaligoù, oberoù evit an dud a zo pell diouzh an arz.
- **binvioù niverel aes da implijout** : ar programmig *Ma Gweladenn* evit ar pellgomzerioù-godell, d'ober ur bale tematek ha da gemer tro eus servijoù personelaet a-leizh, un dablezenn-douch bras-bras *An oberenn a-dost* evit ober anaoudegezh da vat gant un oberenn, bonnoù kelaouiñ ha heñchañ, rouedadoù sokial hag ul lec'hienn internet evit gouzout hiroc'h diwar-benn nevezentioù ar mirdi, merdeñ en dastumadoù, prenañ bilhedoù enlinenn...